

Education

Show# 321 | May 8th 2021

ישנם אנשים שמתנצלים על שלוקחים ריביו, משום שהם בעלי הוצאה גדולה וזקוקים להרבה כסף בשביל פרנסתם - לכן נאמר ובמרבית אל תיתן אכלך פ' לז. כך אומר ר' שמעון סופר ז"ל. הוא ז"ל כמו שהתרחק מאבק וחשש ריבית באותה המדה השתדל לחיות חיים צנועים.

שמות רבה פרשת משפטים פרשה לא סימן ו

לא תהיה לו כנושה, אם הלויית אותו לא תדחקנו שאם יש לו שדה או כרם לא תאמר לו טול לך מנה ועשה מהם פרקמטיא וכתוב לי אפותיקי על שדך או על כרמך למחר הוא מפסיד הפרקמטיא ואתה נוטל את שדהו או את כרמו לכך כתיב לא תהיה לו כנושה, מכאן אתה למד שכל מי שלוקח רבית אין ירא אלהים, וכן יחזקאל אומר (יחזקאל יח) בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה, משל לאחד שהיה אילוגין שלו נקרא לפני הדיין אמר הדיין עד עכשיו הוא קיים כך אמר הקדוש ברוך הוא וחי לא יחיה נשך ותרבית לקח, ד"א אמר הקדוש ברוך הוא מי שחיה ברבית בעולם הזה לא יחיה בעולם הבא, והוליד בן ולא לקח רבית אמרו לו אביו היה לוקח רבית אומר להם מה איכפת לי ואני כתבתי (שם /יחזקאל י"ח/) בן לא ישא בעון האב הנפש החוטאת היא תמות, אמר להם הקדוש ברוך הוא אתם אומרים שימות הבן אפילו אביו אם רצה לעשות תשובה וליטול לו חיים אני מקבלו שנאמר (שם /יחזקאל י"ח/) והרשע כי ישוב אם בכל לבבו הוא שב אני מקבלו לפיכך נאמר לא תהיה לו כנושה, לא תשימון עליו נשך, לא היה צ"ל אלא לא תשים מהו לא תשימון אלו העדים והערב והדיינין והסופר שאלולי הם לא יטול כלום לפיכך לוקים כולם, ומנין שהלזה לוקה שנאמר לא תשיך לאחריך, למה הרבית דומה למי שנשכו נחש ולא הרגיש מי נשכו ולא ידע עד שנתבטבט עליו, כך הרבית אין אדם מרגיש בו עד שתתבטבט עליו.

Rabbi Yitzchok Berkowitz

לא יהיה ברך אביון - שלך קודם לשל כל אדם.

ואמר רב יהודה: אמר קרא אפס כי לא יהיה ברך אביון - שלו קודמת לשל כל אדם. - והתם מאפס.

-

ודע דהא דאמרינן לעיל בס"א דעני ועשיר עני קודם [וכן כל עניני הקדימות שנזכרות בסימן זה] היינו כששניהם בחנם אבל אם העשיר רוצה ליקח ממנו המעות בעיסקא ויהיה לו ריוח מזה וכשילוח לעני יפסיד זה הריוח ואין ידו משגת לזה אינו מחויב להלות בחנם [ועיין לעיל בפ"א שכתבנו בשם החינוך דמ"ע של הלואה תלוי לכל אחד ואחד כפי השגת ידו] וע"ז וכיוצא בזה אחז"ל [ב"מ ל"ג] אפס כי לא יהיה ברך אביון שלך קודם לשל כל אדם. אך בכגון זה צריך האדם להתיישב היטב בעצמו אם באמת אין ידו משגת לזה כי היצר לעולם יפתהו שאין ידו משגת ואם באמת ידו משגת והוא קופץ ידו מלגמול חסד מיראה שלא יעשה אביון סוף דבר יהיה שמדה זו תביאהו שיהיה אביון ח"ו וכמו שאחז"ל כל המקיים בעצמו כך [היינו שהוא זהיר בעצמו ביותר] סוף בא לידי כך. וכ"ז הוא לאו דוקא לענין זה דה"ה אם רוצה ליתן מעותיו על איזה עסק ובא עני אחד ללות ממנו המעות תלוי ג"כ אם ידו משגת לזה ועיין בח"ב פרק עשירי מה שכתבנו בזה:

המחזיר חוב לחבירו בשביעית - צריך שיאמר לו משמט אני, ואם אמר לו אף על פי כן - יקבל הימנו, שנאמר: וזה דבר השמטה.

Rabbi Yosef Greenwald

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף פו עמוד א-ב

א"ל רב כהנא לרב פפא, לדידך דאמרת: פריעת בעל חוב מצוה, אמר לא ניחא לי דאיעביד מצוה, מאי? א"ל, תנינא: במה דברים אמורים - במצות לא תעשה, אבל במצות עשה, כגון שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו.

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף סא עמוד א

אלא לאו בגזל למה לי - לכובש שכר שכיר. - כובש שכר שכיר בהדיא כתיב ביה לא תעשק שכיר עני ואביון! - לעבור עליו בשני לאוין.

נתיבות המשפט באורים סימן שדמ ס"ק א

והא דמבואר בב"ק ק"ט ע"א] דיכול לעשות מגזל מלוה, י"ל דשם מיירי שהגזלן היה בידו מעות ורצה להשיב לו ואמר לו יהיה בידך לפקדון, דאז אפילו לא היה הנגזל רוצה לקבלם היה חשיב השבה, דהשבה בעל כרחו הוי השבה, וכמבואר בסימן ק"ך [סעיף ב'] באמר ליה הלואה טול את שלך והמלוה אינו רוצה דהוי פרעון. וה"ה בהאי דהמרדכי, אם היה הלואה מביא המעות לפרעון ואמר המלוה יהיה בידך למחצית שכר ודאי דהוי פרעון, רק דמיירי שהלואה לא הביא המעות בידו, רק שהמלוה אמר מדעת עצמו שיהיה פקדון כשיעסוק בהן, וזה לא מהני ודמי לאסמכתא ובעי קנין, אבל כשהמעות בידו נעשה תיכף של המלוה דלא בעי קנין לפרעון, רק תיכף כשנתרצה המלוה במה שייחד הלואה לפרעון, אין צריך קנין חדש בשעת גוביינא. תדע, דהב"ד כשמוכרין לאחר להגבות להמלוה, כל זמן שלא עשה הלוקח קנין לא נעשה שלו, וכשמגבין להמלוה גופיה לא בעי קנין, דהא אמרינן [ב"מ ל"ה ע"ב] מאימת אכיל פירי מכי שלמי [ימי] אכרזתא, וה"נ כשהלואה מגבהו בעצמו.

שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן סב

ענין חברה שפשטה את הרגל וקדם אחד וגבה שלא כפי דינא דמלכותא.

הנה בעצם דינא דמלכותא הא פליגי רבותינו הראשונים והובא גם ברמ"א /חו"מ/ סימן שס"ט סעי' ח'. ופסק הרמ"א שם דאמרינן בכל דבר דינא דמלכותא דינא, ומש"כ הרמ"א בסוף סעי' י"א שם דלא אמרינן דד"מ = דדינא דמלכותא = דינא אלא בדבר שיש בו הנאה למלך או שהוא לתקנת בני המדינה, עיין בסמ"ע ס"ק כ"א שאין כוונת הרמ"א בסעי' ח' בכל דבר ממש הוא דחוק ולא משמע כן בד"מ (ופלא שהסמ"ע אדרבה מוכיח מהד"מ וצ"ע). אבל נראה דודאי אף להסוברין דד"מ בכל דבר היינו מה שנקבע מדד"מ בדיני קנינים ותשלומי הלואות מהנכסים שהוא

חסרון להמלכות שיהיה חלוקי דינים בין אינשי לאינשי שמזה אפשר לבא לידי קנאה ותחרות ומריבות ואף שלא שייך זה לכאורה אלא בדיני שופטי המלך והמדינה מ"מ אולי יחוש המלך גם לזה שלא יהיו שופטים אחרים דנין באופן אחר שג"כ אפשר יבא לערער על דיני המלכות, אבל בעינים שלא שייך זה כגון בירושת הבת עם הבן שאין זה ענין מדיני כל כך דהרבה אינשי מורישים כרצונם וכן בנזקי בהמה שהתורה חייבה שאף אם הם פטרי לא שייך זה לדד"מ וכן חיובי שומרין ודיני שכנים ושלוחים ליכא בזה דד"מ דינא, וכן בדינים שבין איש לאשתו שג"כ אינו ענין מדיני ויכולה כל משפחה להתנהג כרצונה שלא שייך זה למלך ולא לתקנת בני המדינה. וזהו כוונת הרמ"א ס"ס י"א לפרש הכל דבר שבסעי' ח'.

ולפ"ז הדינים שקבעה המלוכה לאם אחד ירד מנכסיו ואין בכחו לנהל עסק שלו שקורין פשיטת רגל (בענקראט) והוא בע"ח להרבה אנשים, שימנו ועד של ג' אנשים לחלק המעות בעין וכל הנכסים לכל בע"ח לפי סך המעות שחייבין לו ואסור לשום בע"ח לתפוס בעצמו הוא מהדינים שנוגע לכל אנשי המדינה וממילא הוי בזה לפסק הרמ"א דד"מ, וכ"ש כשהוא חברת מניות גדולה (קארפאריישאן) שאפשר שנוגע זה גם לאינם יהודים. ודין זה הוא כן בדיני התורה לישראל כשיודעין ב"ד שאחד יש לו הרבה חובות אין להם להניח לשום בע"ח לתפוס אלא צריך לחלק לכל בע"ח כפי סך המעות שחייב לו, אבל בדיני ישראל בסתם אדם שחייב להרבה בע"ח תלוי במקדם ומאוחר בגביית קרקעות לכו"ע ובמטלטלין איכא פלוגתא בין האחרונים עיין בסמ"ע סימן ק"ד סק"א, אבל בחברות מניות (קארפאריישאנס) כאלו שהכסף שנותנים להם הוא במכירת מניות (שערס) שהוא קניית חלקים לא שייך ענין מוקדם ומאוחר, ואם גם לחברות המניות הללו בתורת הלואה פשוטה הוא בדין התורה כמו בסתם אדם שחייב להרבה מלוים, אבל שייך בזה ענין דד"מ אף בקרקעות כשהם אומרים שכולן שוין.

ובעצם מסתבר שגם מעצם הדין לא משתעבדין הקרקעות במדינות שעושין עיני מכירת קרקעות רק כדיניהם משום ששעבוד תלוי בסמיכות דעת של המלוה ובודאי ליכא סמיכות דעת כשערכאות המדינה לא יסכימו לזה, ופשוט שאף במכירת קרקעות ובתים לא נקנו במדינתנו וכדומה לא בכסף ולא בשטר כל זמן שלא עשה לו כדיני המדינה דשום אדם לא סמך דעתו אלא על דיני המדינה בזה. ופשוט שבמכירת חמץ בשביל שיהיה קנין חצר צריך דוקא בשכירות המקום על ימי הפסח שליכא בזה קפידיא דדיני המדינה איך להשכיר אבל לא במכירת המקומות שתלוי זה דוקא בדיני המדינה.

ולכן למעשה בהעובדא שראובן שחייבת לו החברה ס"ב אלף שנתנו לו המנהלים (דירעקטארן) ל"ו אלף לפרעון חובו תלוי אם כבר נעשה פשיטת הרגל והיה אסור למנהלים לישא וליתן ולעשות בדעת עצמן מצד דיני המדינה ושלא כדין המדינה עשו מה שנתנו לראובן ל"ו אלף עבור חובו מחמת שרצו להטיב לו, צריך להחזיר מה שקבל משם להקופה שתחת הועד לתשלומי החובות כדיני המדינה, ואם עדיין לא נעשה פשיטת הרגל והמנהלים נשאו ונתנו כדין, אך ראובן חשש שמא יחליטו לעשות פשיטת הרגל והקדים לתבוע ונתנו לו הרי עשה כדין ואינו צריך להחזיר אף אם חזרו בהם.

והנני ידו מברכו בחג כשר ושמה, משה פיינשטיין.